

Skrivena mjesta Grada

Fotografije Mare Bratoš nastale 1995. godine pripadaju vremenu neposredno nakon Domovinskog rata, kada je Dubrovnik još uvijek nosio vidljive tragove razaranja kao i onu tupu tišinu koja se odbijala od njegovih zidina. Nekadašnja mjesta susreta, odmora i zabave ostala su prazni, zapušteni ili zaboravljeni eksterijeri. Upravo su takvi prostori privukli umjetnicu Maru Bratoš, tada studenticu zagrebačke Filmske akademije. Nisu je zanimali razglednički prizori Dubrovnika, nego njegova skrivena lica – mjesta koja Dubrovčani prepoznaju i nose u kolektivnom sjećanju, premda ih drugi posjetitelji Grada teško mogu smjestiti na lokalnoj karti. To su prostori između javnog i zaboravljenog, mjesta koja su izgubila svoju prvotnu funkciju, ali nisu izgubila sposobnost da pobuđuju maštu.

Na crno-bijelim fotografijama iz 1995. godine ti ambijenti djeluju gotovo filmski. Prazni su, nijemi i pomalo prijeteci, kao scenografije iz kojih slutimo da se u njima upravo nešto dogodilo ili će se tek dogoditi. U njima se osjeća napetost koja nije posljedica događaja pred objektivom, nego same prisutnosti zastrašujućeg prostora. Ne iznenađuje što se u tim fotografijama može prepoznati i atmosfera tadašnjeg vremena u filmskoj umjetnosti – lynchevski osjećaj neizvjesnosti, tajnovitosti i nelagode, u kojem obični prostori postaju pozornice neispričanih priča.

Mjesta poput vile Šeherezade, hotela Argentina, Uvale Lapad s vilom Elita i vilom Wolff, vaterpolskog igrališta na Porporeli ili stolova za stolni tenis ispred hotela Neptun tada su bila protagonisti Marinih fotografija. Nekadašnja žarišta turističkog života postala su kulise u prijelaznom vremenu, lišene svoje prvotne namjene koja će tek naknadno biti ispunjena novim značenjima.

Trideset godina poslije Mara Bratoš vraća se istim lokacijama. No povratak nije moguć na isti način. Pojednim prostorima više nije moguće pristupiti. U hotel Argentina nije joj bilo dopušteno ući. U Šeherezadu također nije mogla ući pa fotografira tek njezin ulaz. Razlozi pritom ostaju po strani – je li riječ o obnovama, promijenjenim pravilima korištenja ili jednostavno novom identitetu tih mjesta. Važna je sama činjenica da su prostori koji su nekoć pripadali kolektivnom iskustvu danas postali nedostupni pogledu.

GALERIJA KARAS

Upravo ta nemogućnost postaje važan sloj ove izložbe. Fotografije iz 2025. godine nisu replike onih iz 1995., nego svjedočanstva promjene. One pokazuju kako se tijekom tri desetljeća nije promijenio samo izgled pojedinih lokacija, nego i njihov društveni status. Neka su mjesta obnovljena, neka su izgubila svoje sadržaje – poput stolova za stolni tenis kod Neptuna ili šahovskog polja na kojem više nitko ne igra šah – a neka su iza vrata koja se više ne otvaraju svakome.

Između dviju serija fotografija otvara se dijalog o vremenu, pamćenju i prostoru. Ono što je 1995. godine bilo fotografija napuštenog grada danas postaje fotografija grada čiji su dijelovi postali skriveni na drukčiji način. Nekada ih je obilježavala praznina, danas nedostupnost. Fotografije Mare Bratoš ne bilježe samo promjene u arhitekturi ili krajoliku; one bilježe promjene u našem odnosu prema javnom prostoru i prema vlastitom sjećanju.

Ova izložba zato nije samo susret dviju fotografskih serija nastalih u razmaku od trideset godina nego i susret dvaju Dubrovnik – onoga koji se oporavljao i onoga koji se neprestano iznova oblikuje – te jednog autorskog pogleda koji u oba vremena pronalazi iste, gotovo filmske, pukotine u svakodnevicu. Mara pritom ne nudi nostalgiju za izgubljenim Dubrovnikom niti pokušava usporediti što je bilo bolje, a što lošije. Ona promatra kako Grad mijenja svoje lice i kako se s tim promjenama mijenja i naše iskustvo prostora. Fotografija pritom postaje medij pamćenja, ali i svjedok nečega što se teško može zabilježiti drugačije – trenutka kada prostori koje pamtimo kao zajedničke postupno prelaze u režim kontroliranog pristupa, kada se granica između javnog i privatnog ne vidi uvijek na prvi pogled, ali se itekako osjeća.

U dijalogu između crno-bijelih fotografija iz 1995. i fotografija u boji nastalih trideset godina poslije otkriva se da se nisu promijenile samo fasade, vegetacija ili sadržaji. Promijenio se i način na koji Grad pripada svojim stanovnicima. Upravo zato ove fotografije nisu puki dokumentaristički zapisi o mijenama urbanog tkiva Dubrovnik, već su zapisi o odnosu između prostora, vremena i pogleda – o onome što ostaje vidljivo i o onome što s vremenom polako izmiče i postaje posve skriveno.

Anita Ruso Brečić

GALERIJA KARAS